

İRAN
ÜLKE RAPORU
(Meyve Sebze Mamulleri Sektörü Açısından)

ULUDAĞ İHRACATÇI BİRLİKLERİ GENEL SEKRETERLİĞİ
ARGE ŞUBESİ

ARALIK, 2018

İÇİNDEKİLER

1. GENEL EKONOMİK DURUM	3
2. İRAN'IN DIŞ TİCARETİ	6
3. TÜRKİYE İLE TİCARET	9
4.İRAN'IN MEYVE SEBZE MAMULLERİ SEKTÖRÜ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	13
5.İŞ ADAMLARININ PAZARDA DİKKAT ETMESİ GEREKEN HUSUSLAR	16
KAYNAKLAR	25

İRAN

Büyüme Oranı: % 3,7 / **GSYİH:** 409.297 milyon \$ / **Nüfus:** 81.162.788/ **Başkent:** Tahran

1. GENEL EKONOMİK DURUM

Ekonomik Yapı

Ekonomik geliri esas itibarıyla petrol ve doğalgaz ihracatına dayanmaktadır. Kamu ekonomisinin ve korumacılığın etkin olduğu ülkede son yıllarda özel sektör de gelişme göstermektedir. 1980’li yıllardan beri maruz kaldığı uluslararası yaptırımlar/ambargolar ülke ekonomisinin potansiyelinden az gelişmesine sebep olmuştur. (Yaptırımlar süreci ve mevcut durumu bu sayfa sonunda özetlenmiştir)

Söz konusu ambargolar, geçmiş dönemde İran riyalinin aşırı değer kaybetmesine, resmi kur ile piyasa kuru arasındaki farkın büyümesine yol açmıştır. Döviz kurlarında yükselme, fiyatlar genel düzeyinde artışı da beraberinde getirmiştir. Döviz kurundaki yükselme büyük ölçüde ithal girdi ile çalışan İran imalat sektöründe maliyet artışına ve enflasyona sebep olmuştur. (Enflasyon & Döviz Kurları-İMB-: http://cbi.ir/default_en.aspx)

Ayrıca, petrolün uluslararası fiyatının 2014 yılının ikinci yarısından itibaren otuz dolara kadar düşmesi, düşük olan üretim ve ihracatının yanısıra ihracat gelirinin de azalmasına ve dolayısıyla ekonomik büyümenin düşük kalmasına yol açmıştır. Ekonominin son iki yıldır durgunlaşması, bütçe açığı, yükselen işsizlik, değer kaybeden ulusal para, iç finansmanda yaşanan darboğaz ve dış ticaret açığıyla beraber cari işlemler fazlasındaki azalma ekonominin başlıca sorunlarıdır. Özetle, İran’ın ihracat ve bütçe gelirlerinin petrol ve doğalgaza bağımlı olması nedeniyle, ambargoların yol açtığı ticaretteki gerileme ekonomik zayıflamayı da beraberinde getirmiştir.

Bu çerçevede, ülkenin öz kaynak zenginliğine sahip Hükümetin öncelikleri arasında; yüksek enflasyonun kontrol altına alınması, işsizliğin düşürülmesi, mali disiplin ve döviz kurunda istikrarın sağlanması (ve resmi ve piyasa döviz kuru arasındaki farkın azaltılması), (özellikle yabancı sermaye için) yatırım ortamının iyileştirilmesi, finansal kaynaklara/kredilere ulaşımın kolaylaştırılması, özel sektörün ekonomideki payının artırılması, özel sektör yatırımlarının geliştirilmesi suretiyle ekonomik büyümenin (makro-ekonomik istikrarın) sağlanması ve böylelikle sosyal koşulların da düzeltilmesidir.

Ancak; İran bankacılık sektörünün küresel bankacılık sistemi ile entegrasyonunun gecikmesi, ambargo sonrası yeni dönemde hızlı ekonomik büyüme için ihtiyaç duyulan doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ve dış ticaretin gelişmesini engellediği değerlendirilmektedir.

Tahran’ı ziyaret eden IMF Teknik Heyetinin İran ekonomisi hakkında yayınladığı 18 Aralık 2017 tarihli basın açıklamasında; ekonomik istikrar için ihtiyaç duyulan yapısal (mali) reform paketinin acilen uygulamaya konulması, bu çerçevede borçların azaltılması, ikili döviz kurunun tekleştirilmesi (unifying), yüksek maliyetli (elektrik, su, akaryakıt) iç

sübvansiyonların kaldırılması, rekabetin teşvik edilmesi, bankaların yeniden yapılandırılması ve sermaye yapısının geliştirilmesi (recapitalization), merkez bankasını daha fazla bağımsızlaştıracak ve likidite kontrolünü sağlayacak piyasa merkezli para politikasının oluşturulması, enflasyonun düşürülmesi ve tavsiye olunan yeni döviz kuru rejimine yönelik güvenin tesis edilmesi ihtiyacı ifade edilmiştir.

IMF'nin 2017 yılı Şubat ayında yayınladığı ülke raporunda, 2016 yılında artmaya başlayan enerji (petrol+gaz) ihracat gelirinin devam eden yıllarda da yükselmeye devam edeceği öngörülmüştür.

Ancak, aşağıda da belirtildiği üzere, ABD'nin İran'a yönelik olarak 2018 yılı Ağustos ve Kasım ayında olmak üzere iki aşamada (tek taraflı olarak) yürürlüğe koyacağını açıkladığı yeni yaptırımlar nedeniyle, (özellikle 2018 yılı Kasım ayında başlayacak finans ve petrol sektörü yaptırımlarının) İran'ın petrol ihracatını ve ekonomisini olumsuz etkileyebileceği değerlendirilmektedir.

İran'ın maruz kaldığı başlıca iç ekonomik sorunlar; özellikle genç nüfusta artan işsizlik, yükselen enflasyon, halkın alım gücünün zayıflaması, Riyal'in döviz karşısında değer kaybetmesidir.

Cari İşlemler Dengesi:

Cari işlemler dengesi fazla veren ülkedir. 2016 yılında petrol ihracatı üzerindeki uluslararası ambargonun kalkmasının da etkisiyle cari dengedeki fazlalık yüksek miktarlara ulaşmıştır. 2015 yılında 1,2 milyar dolar seviyesindeki fazla 2017 yılında 18 milyar dolar seviyesine yükselmiştir. (imf)

Döviz rezervi:

IMF ülke raporuna göre (2018 mart); İran'ın toplam döviz rezervi 2015, 2016 ve 2017 yıllarında sırasıyla 120 milyar, 110 milyar ve 97 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. 2018 yılı için öngörülen ise 110 milyar dolardır.

Kamu Borcu:

Toplam kamu borcunun milli gelire oranı 2014 yılında yaklaşık %12 seviyesinde iken, 2015 yılında %42'ye yükselmiş, 2017 yılında ise %41 düzeyinde gerçekleşmiştir. 2018 yılı öngörüsü ise %54'tür. (imf)

Dış Borcu:

İran'ın dış borcu 2010 yılındaki 20 milyar dolar seviyesinden, 2016 yılında 5,3 milyar dolara gerilemiştir. Bunun 667 milyon Dolarlık kısmı uzun dönemlidir. (Dünya Bankası)

İran'a Uygulanan Uluslararası Ambargoların/Yaptırımların Ekonomiye Etkileri:

1980'li yıllardan itibaren ABD, BM Güvenlik Konseyi ve AB'nin muhtelif (yaptırım/ambargo) kararları neticesinde, bazı ticari malların sevkiyatı ve nükleer faaliyetle ilişkili her tür ekipman ticareti ve yatırımı yasaklanmış, ayrıca İranlı bazı tüzel ve özel kişilerin yurtdışı varlıkları dondurulmuştur. Bu kararlar ile AB üyesi ülkelerin İran'la yatırım ve mali ilişkileri tamamen yasaklanmıştır. Bu süreç, İran'ın en çok petrol

ihracatında dramatik bir düşüşe yol açmıştır. Bu olumsuz durum aynı zamanda döviz girişlerinin azalmasına yol açmıştır.

Son olarak; İran'ın nükleer programına ilişkin olarak İran ile P5+1 ülkeleri (ABD, Rusya, Çin, İngiltere, Fransa, Almanya) arasında 24 Kasım 2013 tarihinde imzalanan geçici Anlaşma 14 Temmuz 2015'te Viyana'da İran ve P5+1 ülkeleri arasında (JCPOA-Ortak Kapsamlı Eylem Planı-KOEP) imzalanmış ve yaptırımlar, istisnalar haricinde, 16 Ocak 2016 tarihi itibarıyla kaldırılmıştır. İran'ın nükleer tesisleri Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu'nun denetimine açılmış, İran nükleer silah yapmamayı taahhüt etmiştir. Anlaşmanın ihlali halinde ise tüm yaptırımların yeniden yürürlüğe girmesi kabul edilmiştir.

(İran'la imzalanan nükleer anlaşmanın (JCPOA-KOEP) kapsamına ilişkin bilgi notu için bakınız:

http://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/iran_implementation/information_note_eu_sanctions_jcpoa_en.pdf)

Bu çerçevede; finans, bankacılık ve sigorta sektörleri ile enerji ve petrokimya sektörü, gemicilik, gemi inşası, liman işletmeciliğine dair işlemler, altın ve diğer değerli metaller ticaretine yönelik yaptırımlar ile sınai üretimde kullanılan hammaddeler (alüminyum, çelik, kömür) ve yazılım ürünleri ile otomotiv sektörüyle ilgili mal ve hizmetlerin satışı, tedariki ve transferine yönelik yaptırımlar Avrupa Birliği tarafından (ve üçüncü ülkelere yönelik olmak üzere 2018 yılı Ağustos ayına kadar ABD tarafından) uygulamadan kaldırılmıştır. (Başka bir ifadeyle, söz konusu yaptırımlar Amerikan Hükümeti tarafından KOEP kapsamında sadece ABD vatandaşı olmayan kişiler ve ABD dışında faaliyet gösteren kurumlar için kaldırılmış idi)

Avrupa Birliği; hammadde veya yarım halde metallerin transferi ve satışına uygulanan yasaklamayı kaldırmış ancak izne tabi tutmuştur. Keza, yazılım sektörüne ilişkin uygulanan yaptırım da AB tarafından kaldırılmakla birlikte, şayet yazılım nükleer veya askeri sanayide kullanılacak ise izne tabi olacaktır. (<http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/iran/>) Ayrıca; AB'nin, İran'a yönelik bazı konulardaki (silah ambargosu, füze teknolojisi, yasaklı kişilerin varlıklarının ve hesaplarının dondurulması, insan hakları ihlali sorumluluğu bulunan kişi ve kuruluşlara yönelik) yaptırımları da devam etmektedir. (http://eeas.europa.eu/archives/docs/cfsp/sanctions/docs/measures_en.pdf)

(Benzer şekilde, KOEP kapsamında İran'ın nükleer programına yönelik uluslararası yaptırımlar kaldırılmış olmakla birlikte, ABD Hükümetinin kendi vatandaşlarının İran hükümeti ile ticari faaliyette ve finansal işlemlerde bulunmasına yönelik yaptırımları ile yabancı şahısların ABD üzerinden ilgili yasakları ihlal ederek ihracat yapmasına yönelik yaptırımları ve bu kapsamda İran'a yönelik bazı konulardaki -uluslararası teröre destek, kitle imha silahı ve balistik füze programı, İran'da ve Suriye/Yemen iç savaşında insan hakları ihlali yapan veya destek sağlayanlara yönelik- yaptırımları -bazı kurum ve şahısları içeren kara liste oluşturmak suretiyle- devam etmekte idi.)

Ancak; 8 Mayıs 2018 tarihinde “İran ile Nükleer Anlaşmadan” tek taraflı olarak çekildiğini açıklayan ABD Hükümeti, 2016 yılında KOEP uyarınca (üçüncü ülkeler için) uygulamadan kaldırdığı eski yaptırımları 6 Ağustos ve 4 Kasım 2018 tarihlerinde iki aşamalı olarak tekrar yürürlüğe koyacağını kamuoyuna duyurmuştur. ABD tarafından (tek taraflı olarak) ilk aşaması 7 Ağustos 2018 tarihinde uygulamaya konulan İran’a yönelik yeni yaptırımlar sürecine ilişkin ayrıntılı bilgiye Ticaret Bakanlığımızın (<https://www.ticaret.gov.tr/portal/url/bsU>) web adresinden ulaşılması imkanı bulunmaktadır.

Bu itibarla; olası denizaşırı etkileri dolayısıyla, İran ile ticaret yapan/yapacak firmaların, AB’nin İran’a yönelik KOEP kapsamında hâlihazırda uygulamaya devam ettiği yukarıda belirtilen (kısmi) yaptırımları (ürün, şahıs, işlem bağlamında) ve ayrıca 2018 yılı Mayıs ayında KOEP’ten çekildiğini açıklayan ABD’nin tek taraflı olarak ilk aşamasını 7 Ağustos 2018’de tekrar yürürlüğe koyduğu İran yaptırımlarını dikkatle inceleyip değerlendirmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

2. DIŞ TİCARET

Genel Durum

Hâlihazırda Dünya Ticaret Örgütü’ne üye olmayan ve “gözlemci” statüsünde bulunan İran, DTÖ’ye üyelik başvurusunu 19 Temmuz 1996’da gerçekleştirmiş, 26 Mayıs 2005 tarihinde bir çalışma grubu oluşturulmuştur.

Dış ticaretinde en büyük ortağı Çin’dir.

İran’ın Dış Ticareti

Tablo 1: Yıllara Göre İran’ın Dış Ticareti (Milyar Dolar)

Yıl	İhracat	İthalat	Dış Ticaret Hacmi	Dış Ticaret Dengesi
2013	68	63,8	131,8	4,2
2014	68,2	72,8	141	-4,6
2015	41,4	55,4	96,8	-14
2016	49	55,7	104,7	-6,7
2017	66,3	51,7	118	14,6

Kaynak: Ticaret Bakanlığı (www.ticaret.gov.tr)

İran’ın ihracatı sektör olarak petrol (gtp:27) ve maden cevherleri (gtp:26) ağırlıklıdır. Herik sektördeki en büyük pazarı Çin’dir. Diğer sektörler; plastikler (gtp:39) ve metaller (demir çelik, bakır, alüminyum, çinko, kurşun) grubudur.

İhracatının yaklaşık %65-70’i hidrokarbon (gtp:27) grubudur. Ham petrol ihracatının toplam ihracat içindeki payı 2015 ve 2016 yılında sırasıyla %50 ve %63’tür. 2012 yılında 53 milyar dolar seviyesindeki ham petrol ihracatı 2016 yılında 29 milyar dolara kadar gerilemiştir.

Tablo 2: İran'ın İhrac Ettiği Başlıca Ürünler (1000 Dolar)

GTİP	Ürünler (ilk 15)	2013	2014	2016	2017
2709	Ham petrol	46.904.434	38.938.377	35.074.461	43.164.638
3901	Polimerler	2.779.800	3.371.858	3.122.644	2.887.026
2710	Akaryakıt	14.785.769	15.931.621	14.696.483	1.598.805
2905	Asiklik alkoller	1.443.484	1.738.944	1.416.525	1.499.200
2601	Demir cevherleri	1.534.367	1.120.022	817.247	1.390.787
7207	Demir/alaşımsız çelikten yarı mamuller	0	148.754	738.133	1.054.485
3102	Gübreler (azotlu veya kimyasal)	926.266	761.071	789.072	700.885
0802	Kabuklu meyve (badem, fındık, ceviz)	1.108.731	1.693.213	1.318.274	655.105
2711	Doğalgaz	2.833.130	4.441.024	5.295.511	595.506
2603	Bakır cevherleri	14.629	31.068	110.989	518.311
7901	Çinko (işlenmemiş)	158.753	150.394	224.741	302.149
7601	Alüminyum (işlenmemiş)	370.974	230.72	179.443	301.476
2713	Petrol koku, asfalt	1.166.107	1.401.681	723.843	274.996
2814	Saf amonyak	223.955	360.105	199.344	245.396
2902	Hidrokarbonlar	1.131.131	1.675.824	1.331.171	237.531
	Genel Toplam	92.122.800	90.328.135	83.148.194	66.361.757

Kaynak: Ticaret Bakanlığı (www.ticaret.gov.tr)

Tablo 3: İran'ın İthal Ettiği Başlıca Ürünler (1000 Dolar)

GTİP	Ürünler (ilk 15)	2013	2014	2015	2016
8703	Binek otomobilleri	3.122.767	3.578.946	2.677.073	2.042.519
7108	Altın (işlenmemiş)	1.881.315	331.577	675.547	1.308.787
8708	Motorlu taşıtların aksam ve parçaları	841.195	1.240.339	1.426.241	1.243.312
1005	Mısır	962.325	1.206.390	948.796	933.406
8517	Telefon cihazları	1.138.126	1.617.233	1.053.100	926.721
3004	Tıbbi ilaçlar	916.457	779.426	666.675	699.373
8414	Hava veya vakum pompaları	550.801	748.149	633.899	653.731
1201	Soya fasulyesi	123.757	160.435	601.317	608.488
2304	Soya fasulyesi küspesi	1.540.251	1.085.863	542.299	539.031
1006	Pirinç	2.504.641	1.372.242	1.147.159	508.876
7208	Demir/alaşımsız çelikten yassı hadde ürünleri	624.53	1.003.287	583.37	463.428
9018	Tıbbi alet ve cihazlar	398.048	450.576	451.551	462.244
8415	Klima cihazları	417.875	656.905	595.679	441.728
3002	İnsan kanı, serumlar, aşılar	326.466	419.805	415.618	436.976
8526	Radar cihazları	34.534	21.684	20.344	428.291
	GENEL TOPLAM	63.846.407	72.776.790	55.402.950	42.702.118

Kaynak: Ticaret Bakanlığı (www.ticaret.gov.tr)

Tablo 4: İran'ın İhracatında Başlıca Ülkeler (1000 Dolar)

Ülkeler (ilk 15)	2014	2015	2016	2017
Çin	27.503.850	16.057.447	14.827.192	18.544.260
Hindistan	11.246.347	6.225.321	8.253.715	11.057.794
G. Kore	4.578.071	2.361.590	4.639.750	8.013.842
Türkiye	9.833.290	6.096.242	4.699.777	7.492.170
İtalya	585,134	520,571	1.162.059	3.803.090
Japonya	6.177.224	3.251.143	3.330.864	3.564.984
Fransa	81,846	72,977	1.528.638	2.607.491
İspanya	172,839	195,585	998,933	1.742.207
Yunanistan	6,307	13,914	825,181	1.427.776
Tayvan	409,934	336,052	739,39	1.110.008
Hollanda	56,683	41,578	554,423	844,949
Singapur	8,307	9,729	583,137	751,162
Tayland	35,004	91,725	154,208	531,282
Almanya	315,186	279,711	260,152	433,124
Rusya	355,129	261,386	302,55	389,421
Genel Toplam	68.271.509	41.451.127	49.013.785	66.361.757

Kaynak: Ticaret Bakanlığı (www.ticaret.gov.tr)

İran'ın ihracatında Türkiye 4. sırada yer almaktadır.

Tablo 5: İran'ın İthalatında Başlıca Ülkeler (1000 Dolar)

Ülkeler (ilk 15)	2013	2014	2015	2016	2017
Çin	14.036.645	24.338.486	17.770.107	16.417.273	18.642.027
G. Kore	4.480.816	4.167.300	3.759.073	3.717.344	4.026.924
Almanya	2.495.220	3.224.256	2.330.671	3.027.118	3.410.328
Türkiye	4.192.511	3.886.190	3.664.228	4.966.176	3.259.995
Hindistan	5.433.901	4.404.314	3.126.869	2.412.535	2.601.047
Brezilya	1.609.137	1.439.185	1.666.185	2.232.512	2.559.657
İtalya	1.402.751	1.533.225	1.325.000	1.706.129	1.952.630
Fransa	655.958	599.722	623.31	794.968	1.692.004
Rusya	1.168.616	1.325.514	1.017.214	1.881.772	1.314.796
Hollanda	349.099	512.208	509.945	788.964	1.215.915
Japonya	168.024	251.014	287.376	581.629	878.084
Malezya	995.685	666.95	501.058	521.335	753.018
Belçika	344.08	438.902	442.661	533.268	674.313
Tayvan	646.756	907.937	570.144	649.74	653.907
Ukrayna	793.925	703.423	533.57	705.165	552.654
Genel Toplam	63.840.842	72.836.673	55.410.920	55.783.501	51.781.015

Kaynak: Ticaret Bakanlığı (www.ticaret.gov.tr)

İran'ın İthalatında Türkiye 4. sırada yer almaktadır.

3. TÜRKİYE İLE TİCARET

Genel Durum

İran ile 1996 yılında 1 milyar dolar seviyesindeki dış ticaret hacmi, 2012 yılında yaklaşık 22 milyar dolara ulaşmıştır. Dış ticaret dengesi, Türkiye aleyhine seyretmektedir. 2012 yılından beri düşüş trendi içinde olan ikili ticaret 2016 yılında 9,6 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. 2017 yılında ise ithalat artışından kaynaklanan ticaret artışı söz konusudur.

Türkiye ve İran arasında “Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması (2002)” ile “Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması (1996)” yürürlüktedir.

Tablo 6. Türkiye-İran Dış Ticaretinin Yıllara Göre Seyri (Milyon Dolar)

Yıllar	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2011	3.589.635	12.461.532	16.051.167	-8.871.897
2012	9.921.602	11.964.779	21.886.381	-2.043.177
2013	4.192.511	10.383.217	14.575.728	-6.190.706
2014	3.886.190	9.833.290	13.719.480	-5.947.100
2015	3.663.760	6.096.242	9.760.002	-2.432.482
2016	4.966.176	4.699.777	9.665.953	+266.399
2017	3.259.270	7.492.104	10.751.374	-4.232.834

Kaynak: Ticaret Bakanlığı (www.ticaret.gov.tr)

Tablo 7: Türkiye'nin İran'a İhracatında Başlıca Ürünler (1000 Dolar)

GTİP	Ürünler (ilk 25)	2015	2016	2017
4411	Ağaçtan veya diğer odunsu maddelerden lif levhalar	112.939	113.383	143.834
8708	Karayolu taşıtları için aksam, parça ve aksesuarlar	83.850	139.775	124.369
7108	Altın (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	32.092	1.306.600	111.583
8407	Kıvılcım ile ateşlemeli içten yanmalı motorlar (patlamalı motor)	39.658	85.734	102.492
5509	Sentetik devamsız liften iplik (dikiş ipliği hariç) (toptan)	37.513	71.776	88.469
2608	Çinko cevherleri ve konsantreleri	16.479	25.704	71.485
8703	Binek otomobilleri ve esas itibarıyla insan taşımak üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar	234	20.745	67.022
2403	Homojenize edilmiş tütün ve tütün yerine geçen madde hülusalı ve esansları	54.621	107.635	64.269
8409	Sadece veya esas itibarıyla 84.07 veya 84.08 pozisyonlarındaki motorların aksam ve parçaları	24.665	28.279	61.459
9619	Hijyenik havlular ve tamponlar, bebek bezleri vb hijyenik eşya	82.852	60.929	56.861
5603	Dokunmamış mensucat	27.603	49.338	50.365
8536	Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı (anahtarlar, röleler, sigortalar, fişler, ku	44.795	44.455	46.178
7113	Mücevherci eşyası ve aksamı	857.622	397.006	46.169
4811	Kâğıt, karton, selüloz vatka ve selüloz liften tabakalar	40.269	41.867	44.304
7302	Demir veya çelikten demiryolu ve tramvay hattı malzemesi (ray, makas dilleri, makas göbekleri)	8.333	29.662	40.601
5501	Sentetik filament demetleri	24.102	29.593	38.006
8302	Adi metallerden donanım, tertibat vb. eşya (mobilya, kapı, pencere, bavul, askılık vb için)	32.115	31.604	37.379
5407	Sentetik filament ipliklerinden dokunmuş mensucat	48.803	50.403	37.017
3921	Plastikten diğer plakalar, levhalar, yapraklar, filmler, folyeler	31.267	43.675	36.638
3506	Diğer müstahzar tutkallar, yapıştırıcılar	41.420	43.006	36.551
8418	Buzdolapları, dondurucular ve diğer soğutucu cihazlar	25.482	33.789	32.811
5506	Sentetik devamsız lifler (taranmış, ileri işlem görmüş)	19.930	20.053	31.982
8483	transmisyon milleri, kranklar; yatak kovanları ve mil yatakları; dişliler ve sistemleri;vidalar;diş	13.388	13.292	26.919

5702	Dokunmuş halılar ve diğer yer kaplamaları	7.701	46.055	25.938
5503	Sentetik devamsız lifler (işlem görmemiş)	16.297	16.005	25.727
	GENEL TOPLAM	3.663.760	4.966.176	3.259.995

Kaynak: Ticaret Bakanlığı (www.ticaret.gov.tr)

Tablo 8: Türkiye'nin İran'dan İthalatında Başlıca Ürünler (1000 \$)

GTİP	Ürünler (ilk on)	2015	2016	2017
3901	Etilen polimerleri (ilk şekillerde)	270.156	218.341	270.521
7901	İşlenmemiş çinko	88.435	94.118	206.636
3102	Azotlu mineral veya kimyasal gübreler	100.425	41.465	136.643
7601	İşlenmemiş alüminyum	44.902	71.331	135.667
3902	propilen ve diğer olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde)	164.306	144.069	135.524
3903	stiren polimerleri (ilk şekillerde)	18.221	28.435	68.375
7207	Demir veya alaşımsız çelikten yarı mamuller	3.619	60.068	47.226
802	Diğer kabuklu meyveler (taze/kurutulmuş)	5.804	15.128	32.923
2905	asiklik alkol ve sülfolanmış veya nitrozalanmış türevleri	81.976	51.037	32.796
7404	Bakır döküntü ve hurdaları	16.340	24.101	32.593
	Genel Toplam	6.096.254	4.699.777	7.492.170

Kaynak: Ticaret Bakanlığı (www.ticaret.gov.tr)

Türkiye'nin İran'dan ithalatında; kimyasallar ile işlenmemiş çinko ve alüminyum önde yer almaktadır.

İran İle Yürürlükteki Anlaşma ve Protokoller:

Anlaşma / Protokol / Mutabakat Zaptı	İmza Tarihi	RG Tarih & Sayısı
Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşması	12.05.1980	7.06.1980
Ekonomik, Sınai ve Teknik İşbirliği Karma Komisyonu 2. Dönem Toplantısı Mutabakat Zaptı	1.05.1984	30.01.1985 (18651)
Ticaret Anlaşması	21.12.1996	11.06.1997 (23016)
Deniz Ticaret Seyrüsefer Anlaşması	21.12.1996	15.06.1997 (23020)
Gümrük Konularında İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Anlaşması	22.11.2000	01.08.2001 (24480)
Çifte Vergilendirmeyi Önleme (ÇVÖ) Anlaşması	17.06.2002	09.10.2003 (25254)
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması (YKTK) Anlaşması	19.12.1996	25.02.2005 (25738)
Sınır Ticareti Ortak Komitesi 5. Dönem Topl. Mutabakat Zaptı	12.10.2008	29.04.2009 (27214)
Çevre Alanında Mutabakat Zaptı	28.04.2010	28.05.2011-27947
Teknik Düzenlemeler, Standardizasyon, Metroloji, Akreditasyon ve Uygunluk Değerlendirmesi Alanlarında İşbirliğine Dair Mutabakat Zaptı	3.02.2010	24.08.2011-28035
Kara Ulaştırması Karma Komisyonu Toplantısı Protokolü	26.02.2014	05.07.2014 (29051)
Tercihli Ticaret Anlaşması (TTA)	29.01.2014	4.11.2014 (29165)

24. Dönem KEK Toplantısı Mutabakat Zaptı	16.04.2014	11.12.2014-29202
Hayvan Sağlığı ve Veterinerlik Alanında İşbirliği Mutabakat Zaptı	26.10.2016	12.5.2017 (30064)
Türkiye-İran 5. Dönem Ortak Ticaret Komitesi Mutabakat Zaptı	19.01.2014	
25. Dönem KEK Toplantısı Mutabakat Zaptı	9.04.2016	
TC Merkez Bankası-İran Merkez Bankası Arasında İşbirliğini Geliştirme Mutabakat Zaptı	21.09.2017	
TC Merkez Bankası-İran Merkez Bankası Arasında Yerel Paralarla İkili Ticareti Desteklemeye Dair SWAP Anlaşması	9.10.2017	
26. Dönem KEK Toplantısı Mutabakat Zaptı	26.11.2017	

4. İRAN'IN MEYVE SEBZE MAMULLERİ SEKTÖRÜ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Tablo 9. Türkiye'nin İran'a Meyve Sebze Mamulleri İhracatı

ÜRÜN GRUBU	OCAK-KASIM 2017		OCAK-KASIM 2018		DEĞİŞİM	
	KG MİKTAR	FOB USD	KG MİKTAR	FOB USD	KG MİKTAR	FOB USD
GAZLI SULAR.MADEN SULARI VE GAZOZLAR	5.681.304	4.134.762	4.259.706	2.707.409	-25%	-35%
TURUNÇGİL SULARI	487.807	1.216.740	278.354	630.114	-43%	-48%
DONDURULMUŞ SEBZELER	1.304	7.271	241.995	568.523	18.458%	7.720%
DİĞER MEYVA SULARI	91.716	194.366	264.797	556.982	189%	187%
KURUTULMUŞ SEBZELER	163.180	547.076	102.561	372.201	-37%	-32%
DOMATES SALÇASI	213.651	181.295	431.725	365.701	102%	102%
REÇEL.JÖLE.MARMELAT	143.889	308.901	185.359	296.784	29%	-4%
VERMUT VE DİĞER ALKOLLÜ İÇKİLER	9.302	6.253	73.825	189.334	694%	2.928%
SULAR.BUZ VE KAR	37.478	21.132	256.183	86.850	584%	311%
DOMATES KETÇABI VE DİĞER DOMATES SOSLARI	18.872	45.129	53.249	68.748	182%	52%
ELMA SULARI	1.458	723	56.275	51.624	3.760%	7.038%
TURUNÇGİL KONSERVELERİ. ALKOLLÜ.ALKOLSÜZ . TATLANDIRILMIŞ	2.260	7.863	10.125	50.558	348%	543%
PATATES KONSERVELERİ. DONDURULMAMIŞ	11.428	37.874	10.336	39.423	-10%	4%
KARIŞIK HALDEKİ MEYVE VE SEBZE SULARI	28.564	16.479	39.002	26.897	37%	63%
DİĞER MEYVE KONSERVELERİ	49.772	217.024	2.603	18.270	-95%	-92%
ŞEKERLE KONSERVE EDİLMİŞ SEBZELER. MEYVELER VE DİĞER BİTKİ PARÇALARI	102	576	2.750	9.400	2.595%	1.533%
DİĞER SEBZE KONSERVELERİ	552	1.463	2.334	5.200	323%	255%
SEBZE.MEYVE.BİTKİ PARÇALARI KONSERVELERİ SİRKELİ	3.758	7.913	2.452	4.094	-35%	-48%
ALKOLLÜ İÇKİLER (ALKOL DERECEŚİ>=80)	29.034	53.121	138	2.684	-100%	-95%
MANTAR.DOMALAN KONSERVELERİ	105	627	150	2.607	43%	316%
ÇEŞNİ.LEZZET VERİCİ KARIŞIMLAR VE SOSLAR	1.051	5.949	1.271	2.097	21%	-65%
ANANAS SUYU	60	41	2.470	1.489	4.016%	3.549%
DOMATES KONSERVELERİ	1.233	2.042	1.260	1.304	2%	-36%
SİRKE	1.022	1.278	2.450	1.292	140%	1%
ÜZÜM SUYU		0	1.235	744		
GEÇİCİ KONSERVE EDİLMİŞ SEBZELER		0	152	146		
DONDURULMUŞ MEYVELER		0	48	82		
BEZELYE KONSERVELERİ DONDURULMAMIŞ	506	824		0	-100%	-100%
DİĞER SEBZE KONSERVELERİ. DONDURULMUŞ	6.074	9.626		0	-100%	-100%
DOMATES SUYU	720	348		0	-100%	-100%
FASULYE KONSERVELERİ. DONDURULMAMIŞ	782	804		0	-100%	-100%
KİRAZ (VİŞNE DAHİL)KONSERVELERİ. ALKOLLÜ .ALKOLSÜZ TATLANDIRILMIŞ	800	9.587		0	-100%	-100%
PATATES KONSERVELERİ. DONDURULMUŞ	39.603	35.436		0	-100%	-100%
GENEL TOPLAM	7.027.386	7.072.524	6.282.804	6.060.557	-11%	-14%

Kaynak: Uludağ İhracatçı Birlikleri (<http://www.uib.org.tr>)

Türkiye Meyve Sebze Mamulleri Sektörünün İran'a ihracatı, Ocak-Kasım 2017 döneminde 7 milyon dolar olarak gerçekleşirken, Ocak-Kasım 2018 döneminde 6 milyon dolara

gerilemiştir. Gazlı Sular.Maden Suları Ve Gazozlar, Turunçgil suları ve Dondurulmuş sebzeler İran'a en çok ihraç edilen ürün grupları olmuştur (Tablo 9).

Tablo 10. UMSMİB'nin İran'a Meyve Sebze Mamulleri İhracatı

ÜRÜN GRUBU	OCAK-KASIM 2017		OCAK-KASIM 2018		DEĞİŞİM	
	KG MİKTAR	FOB USD	KG MİKTAR	FOB USD	KG MİKTAR	FOB USD
DONDURULMUŞ SEBZELER	0	0	42.000	40.857		
GAZLI SULAR.MADEN SULARI VE GAZOZLAR	1.758.217	1.886.669	0	0	-100%	-100%
TURUNÇGİL SULARI	81.600	194.557	0	0	-100%	-100%
GENEL TOPLAM	1.839.817	2.081.227	42.000	40.857	-98%	-98%

Kaynak: Uludağ İhracatçı Birlikleri (<http://www.uib.org.tr>)

UMSMİB'nin İran'a ihracatı *Ocak-Kasım 2017 döneminde 2 milyon dolar* olarak gerçekleşirken Ocak-Kasım 2018 döneminde 40 bin dolara gerilemiştir. Bu dönemde İran'a dondurulmuş sebzeler ihraç edilmiştir. (Tablo 10).

Tablo 11. İran'ın Ürün Grubu Bazında Başlıca Meyve Sebze Mamulleri İthalatı (1000 USD) (İlk 20 Ürün)

GTİP	ÜRÜN AÇIKLAMASI	2016 FOB USD	2017 FOB USD
200799	Reçeller, jöleler, marmelatlar, meyva veya sert kabuklu meyva püresi, meyva veya sert kabuklu meyva pastları (pişirilerek hazırlanmış) (ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeleri içersin içermesin)	13.187	18.705
71040	Tatlı Mısır (pişirilmemiş veya buharda veya suda kaynatılarak pişirilmiş) (dondurulmuş)	12.751	12.668
200949	Ananas suyu: Brix değeri 20'yi geçenler: (Fermente edilmemiş ve alkol katılmamış), ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler katılmış olsun olmasın	12.109	9.402
200830	Turunçgiller:(ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler veya alkol katılmış olsun olmasın)	8.436	8.203
200600	Sebzeler, meyvalar, sert kabuklu meyvalar, meyva kabukları ve diğer bitki parçaları (şekerle konserve edilmiş) (suyu alınmış, üstü şekerle kaplanmış veya kristalleşmiş)	70	8.156
200911	Dondurulmuş Portakal suyu: Brix değeri 67'yi geçenler: (Fermente edilmemiş ve alkol katılmamış), ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler katılmış olsun olmasın	4.796	6.209
200870	Şeftaliler (nektarinler dahil) (ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler veya alkol katılmış olsun olmasın)	6.200	6.019
200989	Diğerleri: Brix değeri 67'yi geçenler: Armut suyu	3.880	4.590

200710	Homojenize müstahzarlar: Reçeller, jöleler, marmelatlar, meyva veya sert kabuklu meyva püresi, meyva veya sert kabuklu meyva pastları (pişirilerek hazırlanmış) (ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeleri içersin içermesin)	10.744	3.764
220290	Alkolsüz içecekler (su, meyve veya sebze suları ve süt hariç)	6.958	3.738
200899	Diğer Meyveler (ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler veya alkol katılmış olsun olmasın) :	276	3.253
200919	Portakal suyu (Fermente edilmemiş ve alkol katılmamış), ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler katılmış olsun olmasın:	5.774	3.229
200820	Ananas:(ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler veya alkol katılmış olsun olmasın) :	2.621	2.457
200939	Diğer turunçgil suyu: Brix değeri 20'yi geçenler: (Fermente edilmemiş ve alkol katılmamış), ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler katılmış olsun olmasın:	1.400	1.165
220900	Sirkeler ve asetik asitten elde edilen sirke yerine geçen maddeler: Şarap Sirkeleri	429	969
	GENEL TOPLAM	92.481	96.127

Kaynak: Trademap (www.trademap.org)

Trademap verilerine göre, İran'ın 6'lı GTİP bazında Toplam Meyve Sebze Mamulleri ithalatı 2016 yılında 92,4 milyon dolar olarak gerçekleşirken, 2017 yılında 96,1 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir (Tablo 11).

Tablo 12. İran'ın Ülke Bazında Başlıca Meyve Sebze Mamulleri İthalatı (1000 USD) (İlk 20 Ülke)

ÜLKE	2016 FOB USD	2017 FOB USD
TAYLAND	20.289	25.650
HİNDİSTAN	17.397	15.035
İSPANYA	12.586	9.803
ÇİN	6.379	9.500
BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ	1.644	6.671
YUNANİSTAN	4.588	3.983
AVUSTURYA	765	2.905
ALMANYA	2.917	2.782
TÜRKİYE	5.187	2.576
İRLANDA	1.966	2.480
BREZİLYA	5.062	2.305
MACARİSTAN	1.976	2.305
HOLLANDA	2.064	1.904
İTALYA	1.262	1.582
BELÇİKA	2.783	1.482
DİĞER	5.616	5.164
GENEL TOPLAM	92.481	96.127

Kaynak: Trademap (www.trademap.org)

Trademap verilerine göre 6'lı GTİP bazında İran'ın 2017 yılında başlıca Meyve Sebze Mamulleri ithalatı yaptığı ülkeler; Tayland, Hindistan, İspanya, Çin ve Birleşik Arap Emirlikleri'dir. İran'ın **Meyve Sebze Mamulleri ithalatı yaptığı ülkeler sıralamasında Türkiye 9. sırada yer almaktadır (Tablo 12).**

5. PAZARDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR

İran Hükümetince Yürürlüğe Konulan Yeni İthalat Kuralları:

1-İran'da "ihracat ve ithalat" yapmak isteyen (İran'da yerleşik) bir firmanın, üyesi olduğu Ticaret Odası tarafından adına düzenlenmiş 'Kart-ı Bazargani' belgesi (İthalat-İhracat Yetki Belgesi) sahibi olması gerekmektedir.

2-İranlı firmanın ithalat yapabilmesi için İran Sanayi, Maden ve Ticaret Bakanlığı'nın online-sistemi üzerinden sipariş kaydını açtırması gerekmektedir. İthalat için "Sipariş Kaydı" açma işlemine "sab-te-sefares" (kayıt) denilmektedir.

İthalat işlemlerinde ödemeler sadece bankacılık sistemi üzerinden yapılabilmektedir. Başka bir ifadeyle, döviz büroları (sarraflar) üzerinden yurtdışına döviz transferi uygulamasına son verilmiştir. Bu bağlamda, İranlı ithalatçı firma, para transferini yapacağı bankasını Sanayi Bakanlığının online-kayıt sistemi üzerinden seçmek zorundadır.

3-Dış ticaret işlemlerinde "ABD Doları" kullanılmasına müsaade edilmemektedir.

(Bu çerçevede İran'a ihracat yapacak yabancı firmaların; ihracat işleminde, sadece proforma faturaya bağlı kalınmaması, ithalatçı ile yapılacak ve tüm koşulları net olarak ortaya konacak bir satış sözleşmesi çerçevesinde hareket edilmelidir. Sözleşmelerde, gümrük vergilerinin, ithalat prosedürlerinin, ithalata konu ürün ve/veya miktarların değişmesi gibi hallerde ortaya çıkacak sorunların İranlı ithalatçı tarafından çözülmesine yönelik hükümler bulundurulmalıdır. Sözleşmeler ve proforma/ticari faturalar, ABD Doları haricinde, bir ülke para birimi -tercihen AVRO, TL veya karşılıklı anlaşmalı diğer ülke para birimi- esas alınarak düzenlenmeli ve ödemeler bu şekilde yapılmalıdır. Ödemenin yapılması ile teslim şekli arasındaki ilişkiye dikkat edilmelidir.)

İran Hükümetinin Yeni Kambiyo Kuralları:

-İran Merkez Bankası (İMB) tarafından Çin, Hindistan, G.Kore ve Türkiye'den yapılacak ithalata yönelik para transferinin sadece bankacılık sistemi üzerinden yapılması zorunluluğu ve sipariş kayıtlarının "döviz intikali olmaksızın" yapılamaması uygulaması başlatılmıştır (Karar: 30.01.2018).

Dolayısıyla İran'a yönelik ihracat/ithalat ödemelerinin sadece İran'daki bankacılık sistemi üzerinden yapılmasına müsaade edildiği göz önünde tutulmalıdır. (döviz büroları/sarrafların yurtdışına doğrudan havale yapması yasaklanmıştır).

-İran'da bankalar yurtdışına (doğrudan) döviz transfer işlemi gerçekleştirememekte, işlem izinleri için İran Merkez Bankası'ndan talimat beklemek durumundadırlar.

-İran Hükümeti, Nisan 2018 sonu itibarı ile tüm devlet kurumlarına ve İran'da faaliyet gösteren tüm şirketlere mali tablolarını ve diğer tüm resmi bildirimlerini ABD doları yerine, Euro ile yapmaları yönünde talimat vermiştir. Ayrıca, Euro-Riyal (IRR) kur bilgisini yayınlama yetkisi artık sadece İran Merkez Bankasındadır.

-İran'dan turistik yada diğer bazı sebeplerden ötürü yapılacak yurtdışı seyahatlerinde kişi başı taşınabilecek döviz sınırlandırılmıştır. Seyahatlerde kişi başı taşınabilecek azami döviz tutarı; İran'a havayoluyla gidecek için 10.000 Avro, ülkeden havayoluyla ayrılacak yolcu için 5.000 Avro, kara/demir/deniz yoluyla ülkeden çıkacak içinse 2.000 Avro'dur (veya eşdeğer tutarda diğer dövizdir). (<https://www.cbi.ir/showitem/17825.aspx>)

-İran Hükümeti, petrol dışı ihracattan elde edilen dövizin ülkeye getirilmesine dair 6 ay olarak belirlediği süreyi, 3 Haziran 2018 tarihli Karar ile 2 aya indirmiştir.

Döviz Bürolarının Faaliyet Yetkisinin Yeniden Düzenlenmesi:

-İran Merkez Bankası (İMB) tarafından 5 Ağustos 2018 tarihinde yapılan resmi açıklamada, daha önce çalışması yasaklanan İran'da bulunan döviz bürolarının çalışmalarına (tekrar) izin verilmiştir. Döviz büroları, döviz alış ve satışını fiziki olarak İMB kuralları ve tebliğleri çerçevesinde gerçekleştirecektir.

Döviz büroları tarafından sağlanacak döviz, hizmet ve yolcu beraberindeki dövizlerin alım satımını içeren küçük ve orta büyüklükte işlemleri kapsayacaktır. Döviz büroları tarafından sağlanacak kurun piyasada belirlenen serbest kur üzerinden gerçekleşmesi ve sıkı denetime tabi tutulması sağlanacaktır.

Bilahare, İran Bakanlar Kurulu'nun 08/08/2018 tarih ve 63793 sayılı Kararına istinaden İMB tarafından faaliyet izni verilen döviz bürolarına döviz alış-veriş tebliğinin aşağıdaki şekilde uygulanması talimatı bildirilmiştir.

İhracattan elde edilen döviz işlemlerinin, döviz havalesi şeklinde ve sadece "nima" sistemi tarafından belirlenen döviz kuru üzerinden yapılması.

İzinli döviz bürolarının, ihracatçılardan aldıkları döviz havalelerini en fazla üç işgünü içinde kendileri veya diğer izinli sarraflar veya muhabir bankalar üzerinden satmak zorunda olması.

İzinli döviz büroları aracılığıyla banknot şeklinde döviz alış-verişinin, işlemin "sana" sistemine kayıt edilmesi şartıyla yapılması.

İzinli döviz bürolarının, banknot şeklindeki döviz alımını sadece İMB tarafından belirlenen kurallar çerçevesinde ve kara paranın aklanmasının önleneceği şekilde gerçekleştirilmesi.

İzinli döviz büroları tarafından banknot şeklinde döviz satışının, aşağıda belirtilen bazı hizmet sektörlerine, karapara aklama amacı olmaksızın, İMB tarafından belirlenecek döviz alım satım kuralları çerçevesinde yapılması.

***Yolcu Beraberi Döviz (azami 5.000 \$), tedavi, yurtdışı öğrenim giderleri, ülke dışındaki fuarlara katılım masrafları, Sanal Abonelik Masrafları, Özel ve Resmi Havayollarının Dövizle Yapılabilecek Tüm Masrafları, İran'da Çalışan Dövizle Maaş Alan Bireylerin Maaş ve İkramiyeleri, Uluslararası Taşımacılık Kapsamında Şoförlere Sağlanacak Harcırak, Yolcu ve Tur Şirketlerinin Döviz Masrafları, İran'a Gelen Yabancıların Elinde Bakiye Kalan İran Riyalinin Döviz Dönüştürülmesi vd.

Döviz alım satımındaki tüm işlem maliyetlerinin, döviz alacak olan müşteri tarafından üstlenilmesi.

İran Hükümetinin Ülkeye İthalat İçin Döviz Tahsis Uygulaması:

İran Merkez Bankası (İMB) tarafından 5 Ağustos 2018 tarihinde yapılan resmi açıklamada, İran'ın 09.04.2018-05.08.2018 tarihleri arasında uyguladığı döviz politikasının kaldırıldığı ve aynı gün itibarıyla yeni döviz politikasının uygulanacağı açıklanmıştır. İMB açıklamasında, (ürün ithalatına yönelik) döviz tahsis sisteminin aşağıdaki maddeler uyarınca gerçekleştirileceği bildirilmiştir.

İran'a ürün ithalatının kararı İran Sanayi, Maden ve Ticaret Bakanlığı tarafından verilecek olup, ithalat süreci adıgeçen Bakanlık tarafından verilen onayın ardından gerçekleştirilecektir.

Sanayi, Maden ve Ticaret Bakanlığı, ilaç dahil, ithalatı gerekli olan ürünlerin listesini gözden geçirip güncelleştirerek resmi kur üzerinden İran'a ithal edilmesine izin verecektir. İthal sürecinde bulunan ürünün son kullanıcının eline geçene kadar sıkı bir denetimden geçmesi sağlanacaktır. Bu çerçevede, aşağıda belirtilen 25 kalem ürünün İMB resmi kuru üzerinden İran'a ithal edilmesine müsaade edilmesi kabul edilmiştir. (8.8.2018)

***Pirinç, Buğday, Kırmızı et (taze/dondurulmuş), Tavuk Eti, Yumurta, Soya Küspesi, Mısır, Arpa, Gerekli Hayvan İlaçları, Kimyasal Gübreler, Zehirli Kimyasal İlaçlar, Tohumlar, Ham Şeker, Yarı Katı ve Sıvı Yemeklik Yağlar, Ham Yağlar, Hububatlar (Mercimek, Nohut, Çeşitli Barbunyalı Kapsayan), Yağlı Tohumlar, Ağır Lastikler, Basım İçin Kağıt, Gazete Kağıdı, Kağıt Hamuru, Yabancı Kuru Çay, İlaç ve Gerekli Tıbbi Teçhizatlar, Temel Ürünlerin Üretimi İçin Gerekli Teçhizat ve Makineler

Sanayi, Maden ve Ticaret Bakanlığı tarafından belirlenen ithalatına izin verilen gerekli mallar dışında kalan ürünlerin ithalatında, özellikle petrokimya, doğalgaz, çelik ürünleri ve renkli metaller ve hizmet ihracatından elde edilen dövizin kullanılması için ikinci döviz piyasasındaki döviz kuru esas alınacaktır. İkinci döviz piyasasında ithalatçı ve ihracatçıları arasında belirlenecek kur üzerinden bankalar ve gerekli izni bulunan döviz büroları tarafından işlem gerçekleştirilecektir. İranlı ihracatçının elde ettiği dövizin tümünün İran ekonomisine geri dönüş yapması ve ihracatçı tarafından bu taahhüdün yerine getirilmesi gerekmektedir.

Gerçek ve tüzel kişiler tarafından İran'a (üst limit olmaksızın) döviz ve altın getirilebilmesi İMB kuralları ve ilgili mevzuat çerçevesinde serbest bırakılmıştır.

İran Hükümetince İran'a İthalatı Vergiden Muaf Tutulan Ürünler:

İran Sanayi ve Maden Bakanlığının 24 Eylül 2018 tarihli Kararı uyarınca, aşağıda belirtilen ürünlerin ithalatında vergi muafiyeti yürürlüğe konmuştur.

****Buğday, pirinç, arpa, mısır, soya, Bakliyat (mercimek, bezelye, fasulye), Kırmızı et, Küçük ve büyükbaş canlı hayvan, Yumurta, Her türlü yağlı tohumlar, Tereyağı, Kağıt (baskı, yazı ve gazete için), Ham petrol türevleri, Lastik ve kauçuk, Muhtelif tıbbi ilaç (insan ve hayvan için)**

İran Hükümeti Tarafından İthalatı Yasaklanan Ürünler

İran Sanayi Bakanlığının yayımladığı 20.6.2018 tarih ve 60/82567 sayılı Tebliğ kapsamında ülkeden döviz çıkışının önlenmesi ve yerli üretimin korunması amacıyla 1.339 ürünün İran'a ithalatı yasaklanmış bulunmaktadır.

İran'a ithalatı yasaklanan ürünlerin (6'lı bazda GTİP) listesi https://ticaret.gov.tr/data/5b8a43345c7495406a22709a/ithalat%C4%B1_Yasaklanan_Urunler_2018_Haziran.xlsx adresinde yer almaktadır.

ABD'nin İran'a Yönelik Yaptırımlar Süreci

ABD'nin 8 Mayıs 2018 tarihinde "İran ile Nükleer Anlaşmadan" (ve KOEP'ten) tek taraflı olarak çekildiğini açıklamasının ardından ABD Hazine Bakanlığı (OFAC), KOEP ile kaldırılan yada istisna tanınan tüm yaptırımların 90 ve 180 günlük iki dönemi içeren listeler üzerinden yeniden uygulamaya konulmasına karar vermiştir.

Buna göre, daha önce KOEP kapsamında kaldırılan yada istisna tanınan yaptırımların 6 Ağustos 2018 ve 4 Kasım 2018 tarihlerine kadar (ABD tarafından tek taraflı olarak) yeniden uygulamaya geçirilmesi kararlaştırılmıştır. (OFAC- https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Documents/jcpoa_winddown_faqs.pdf).

Bu çerçevede;

6 Ağustos 2018'de yürürlüğe giren ABD yaptırımları:

İran Hükümeti'nin ABD Doları satın alması yada elde etmesi hakkındaki yaptırımlar.

İran'ın altın veya değerli metaller ticaretine yönelik yaptırımlar.

İran'dan yada İran'a grafit, alüminyum ve çelik gibi ham yada yarı işlenmiş metaller, kömür ve endüstriyel süreçlerin birleştirilmesine yönelik yazılımların doğrudan yada dolaylı satışı, tedariki veya transferi hakkındaki yaptırımlar.

İran Riyali'nin alınması yada satılması yada İran toprakları dışındaki İran Riyali cinsinden fonların yada hesapların devam ettirilmesi ile ilgili işlemler üzerindeki yaptırımlar.

İran Hükümeti'ne ait tahvillerin alınması, iştirak edilmesi veya bu tahvillerin çıkarılmasına yardımcı olunması hakkındaki yaptırımlar.

İran otomotiv sektörü üzerindeki yaptırımlar.

İran menşeli halılar ve gıda maddelerinin ithalatı ve bunlara ilişkin mali işlemler üzerindeki yaptırımlar.

Yolcu uçağı, parçaları ve hizmetlerinin İran'a doğrudan ya da dolaylı olarak ihracatına dair yaptırımlar.

KOEP çerçevesinde uygun görülen faaliyetlere yönelik şarta bağlı anlaşmalar ile ilgili olan yaptırımlar.

4 Kasım 2018'de yürürlüğe giren ABD yaptırımları:

İran liman işleticileri, İran İslam Cumhuriyeti Gemicilik Şirketi (IRISL), İran Güney Gemicilik Şirketi veya bağlı kuruluşları da dahil olmak üzere gemicilik ve gemi inşası sektörleri hakkındaki yaptırımlar.

İran'dan petrol, petrol ürünleri veya petrokimya ürünleri satın alınması da dahil olmak üzere petrol ile ilgili olan işlemler üzerindeki yaptırımlar (diğerlerinin yanı sıra İran Milli Petrol Şirketi-NIOC, Naftiran Intertrade Company-NICO ve İran Milli Tanker Şirketi NITC isimleri sayılmıştır).

Yabancı mali kuruluşların İran Merkez Bankası ve belirlenmiş İranlı mali kuruluşlar ile olan işlemlerine dair yaptırımlar.

İran Merkez Bankası'na özel mali mesaj hizmeti sağlanmasına yönelik yaptırımlar.

Aracılık, sigorta veya reasürans hizmetleri tedarik edilmesi hakkındaki yaptırımlar.

İran enerji sektörü üzerindeki yaptırımlar.

Buna ilave olarak:

ABD tarafından sahip olunan yada kontrol edilen yabancı kuruluşların İran Hükümeti ya da İranlı kişiler ile İran'daki belli faaliyetlerine verilen izin de bu sürede kaldırılmakta,

16.01.2016'da, ABD Hazine Bakanlığı'na bağlı Yabancı Varlıklar Kontrol Dairesi (OFAC) tarafından hazırlanan SDN Listesi'nden (List of Specially Designated Nationals and Blocked Persons) ya da diğer listelerden çıkartılmış kişilere uygulanan yaptırımlar da 5 Kasım 2018'den itibaren yürürlüğe girmektedir.

NOT: Yukarıda belirtilen sektörel yaptırımların detay tanımlamalarına/açıklamasına ihtiyaç duyulması halinde; 2016 yılı öncesinde yürürlükte olan İran yaptırımlarına ilişkin uygulama ve mevzuata atıfla, OFAC web sayfasında "İran Yaptırımları-Sıkça Sorulan Sorular" bölümünde yardımcı bilgi bağlamında belirtilmektedir. (Başka bir ifadeyle yaptırım konusu sektörlerle ilgili olarak ABD Hazine Bakanlığı tarafından hazırlanmış GTİP bazında bir ürün listesi söz konusu değildir.)

(OFAC- Iran Sanctions FAQs: https://www.treasury.gov/resource-center/faqs/Sanctions/Pages/faq_iran.aspx)

Bu çerçevede, yaptırım konusu sektörlerle ilişkin detay açıklamaları içeren soruların numaraları aşağıda belirtilmektedir;

- Enerji & Gemicilik Sektörü: 293-97. sorular
- Metaller Sektörü (hammadde & yarı-mamul): 298. soru
- Altın ve Değerli Taşlar Sektörü: 299. soru
- Yaptırımların Genel Kapsamı: 606 & 607. sorular
- Otomotiv Sektörü (yedek parça dahil): 609-613. sorular
- Petrol/Petrol Ürünleri/Petrokimya sektörü: 614-620. sorular

SDN Listesi (Özel Olarak Belirlenmiş ve Engellenen Kişiler Listesi / List of Specially Designated Nationals and Blocked Persons-SDN List)

6 Ağustos ve 4 Kasım 2018’de tekrar uygulamaya konulan yaptırımlar konusu sektörlerle ilaveten, ABD tarafından ayrıca yaptırım uygulanan İranlı veya Yabancı gerçek/tüzel şahıs, firma, banka ya da kuruluşların yer aldığı “engellenen kişiler listesi de (List of SDN)” OFAC web sayfasında duyurulmaktadır.

(OFAC: <https://sanctionssearch.ofac.treas.gov/>)

Bu çerçevede, İran’a ihracat/ithalat yapmayı düşünen ve ABD yaptırımları konusunda hassasiyet gösteren firmaların yaptırımlar konusu sektörler haricinde SDN listesine de gözetmesinde fayda görülmektedir.

İsrail Menşeli Ürünlerin İthalatına veya İran üzerinden Transit Geçişine Müsaade Edilmemesi

İran varışlı veya İran üzerinden transit geçiş yapan bazı araçlarda yer alan ve İsrail ile ilişkisi bulunan ürünler hakkında zaman zaman ortaya çıkan sorunlar gerek nakliyatçı gerek yabancı ihracatçı firmaları zor durumda bırakmaktadır. İran gümrük yetkililerinin konuyu Savcılığa aktarması halinde söz konusu araçların geri gönderilerek yüklerine el konulabildiği gibi, hem araçların hem de yüklerin alıkonulması durumu da mümkün olabilmektedir.

Bahsekonu uygulama, 20 Eylül 1992 tarihli “İsrail’e Karşı Yaptırıma Yönelik İslam Ülkeleri Ortak Kanunu”na dayanmaktadır.

Söz konusu Kanun'a göre İran, İslam Konferansı Zirvesi'nde alınan kararlar doğrultusunda, İsrail ile doğrudan ve dolaylı her türlü alış verişe sürekli ve kesin olarak karşı olduğunu, bu politikayı kapsamlı bir şekilde sürdüreceğini bildirmektedir.

Söz konusu Kanun'da yer alan maddelerde mevcut önemli bazı hususlar aşağıda özetlenmiştir.

1. Gerçek veya tüzel tüm kişilerin; İsrail'de mukim şahıs veya şirketler veya İsrail uyruklu şahıslar veya İsrail'e ya da İsrail'in menfaatine çalışan kişiler ile ikamet yerlerine ve yapılan ticari anlaşmanın niteliğine bakılmaksızın, doğrudan veya dolaylı olarak her türlü alışverişi yasaklanmıştır. İsrail'de menfaati, şubesi ya da temsilcisi olan ulusal ve yabancı firma ve kuruluşların da, anılan firma ve şahıslarla iş ilişkisine girmekten kaçınmaları gerekmektedir.

2. İran'da, İsrail'e ait her türlü mal, ürün, para ve taşınabilir varlıkların girişi, alışverişi ve ticareti yasaklanmıştır. İster İsrail'den ithal edilsin, ister üretiminde kullanılan girdilerden küçük bir bölümü İsrail menşeli olsun, bahse konu ürün İsrail ürünü sayılmaktadır. Kanun'a göre, taşınması esnasında İsrail'e uğrayan ve oradan gelen ve yukarıda sayılan şahıs ve firmalara ihraç edilen ürünler de İsrail malı sayılmaktadır.

3. İran'daki ithalatçının, üretici ülkeyi ve ilgili malın üretiminde hiçbir çeşit ve miktarda İsrail ürününün kullanılmadığını teyit eden bilgileri içeren bir menşe belgesi temin etmesi gerekmektedir.

4. Yukarıdaki hususlar İran serbest bölgeleri için de geçerlidir. Ürünün ülke içerisinde boşaltılması ya da transit olarak ülkeyi geçmesi hallerinde uygulanmaktadır. Ancak uygulama, İran'ın o ülke ile olan anlaşmalarına aykırı olmamalıdır.

5. Yukarıda 2 nci maddede belirtilen ürünlerin teşhiri, alım-satımı veya hibe gibi şekillerde edinilmesi yasaklanmıştır.

6. Bu Kanun hükümlerini ihlal eden kişi İsrail ile ticaret yapmaktan dolayı cezaya tabi tutulmaktadır. El konulan mallar İran'ın malı olarak kayda geçirilmektedir. Ayrıca, söz konusu ticarete kullanılan araçlara, sahibinin kimliğinin açıklanmasını müteakip haciz konmaktadır.

İran'ın söz konusu uygulamada oldukça hassas ve katı olduğu gözlenmektedir. Bu itibarla, İsrail ile herhangi bir şekilde ilişkili bulunan ürünlerin doğrudan İran'a veya İran üzerinden başka ülkelere transit sevkiyatına başvurulmaması, hem ihracatçı firmanın kendisinin hem de parsiyel yüklerin taşındığı araçlarda yükü olan ancak konuyla ilgisi olmayan diğer firmaların mağduriyetinin önüne geçilmesi açısından önem taşımaktadır.

Dolandırıcılık Teşebbüslerine Karşı Dikkatli Olunması

İran'da özellikle inşaat sektöründe büyük alt/üst yapı projelerinde "İranlı kamu kurumlarının ihaleleri çerçevesinde görevli olduklarını" iddia eden ve bu iddialarını çeşitli mizansenler aracılığıyla destekleyen bir takım dolandırıcıların (yetkisiz kişilerin)

piyasada varlığı basına yansımış olup, bu konuda mağduriyet yaşayan firmalar da tespit edilmiştir. Halen bu tür kötü niyetli kişilerin Türkiye’de girişimler yapabildiğine dair bilgiler de söz konusu olup, firmaların bu tür (belirsiz/asılsız/tereddüdlü/evveliyatsız) durumlarda Tahran Büyükelçiliğimiz nezdindeki Ticaret Müşavirliğimiz (tahran@ticaret.gov.tr) ile istişarede bulunulması mağduriyetlerin yaşanmaması açısından önem taşımaktadır.

Ticareti Etkileyen Kültürel Faktörler

İranlılar iş ilişkilerinde resmi olup; iş görüşmeleri çok uzun ve detaylı olabilmektedir. Yabancı şirketlerle çalışan İranlılar, Batı iş değerlerine aşinadır. Toplantılara ve iş görüşmelerine takım elbise ve kravat ile katılmak mümkündür.

Bu çerçevede, yabancı firmaların İran’daki faaliyetlerinde mali ve hukuki konularda güvenilir danışmanlık firmaları ile hareket etmeleri, pazara girmeden önce mümkün olduğu ölçüde kapsamlı bir pazar araştırması yaptırmaları, İran’da ticaretin sabır gerektirmesi gibi ticarete yazılı olmayan bazı kuralları bilmeleri, özellikle küçük ve orta ölçekli firmaların ticari faaliyetlerine küçük işlemlerle ülkeyi, piyasayı, iş çevrelerini tanıyarak başlamaları uzun dönemde daha yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

İran’da alkol ithalatı ve tüketimi yasaktır.

Para Kullanımı

İran Riyali, İran dışında konvertibl bir para değildir.

İran’da piyasada döviz bürolarında döviz bozdurmak mümkündür. Günlük alışverişlerde Riyal kullanılması tavsiye olunmaktadır. Yabancılar İran’da bulundukları sırada otel faturalarını yada yüksek tutardaki alımlarını dövizle ödeyebilmektedir. Tahran’a uçak ile gelen yabancı yolcuların ilk aşamada Havaalanındaki döviz bürosunda az miktarda döviz (50-100 Avro) bozdurup Riyal alması genelde tavsiye olunmaktadır. (İran Merkez Bankası kur oranları: www.cbi.ir)

Döviz bürolarında, Riyal alımı için bozdurulacak döviz banknotunun hasarlı, yıpranmış, eski olmaması yada üstünde kalem karalaması bulunmamasına dikkat edilmektedir.

İran’ın resmi para birimi “Riyal” olmakla birlikte, alışveriş hesaplamasının kolay olması amacıyla halk arasında para birimi için “Tümen” ifadesi kullanılmaktadır. Başka bir ifadeyle, pazarda satılan ürün yada hizmet için talep edilen ücret/fiyat çok büyük olasılıkla “Tümen”dir. Ancak, banknot paraların üstünde sadece “Riyal” yazmakta, Tümen ifadesi bulunmamaktadır. (1 Tümen= 10 Riyal)

İran’da uluslararası bankacılık sistemiyle entegre kredi kartı uygulaması bulunmadığından, yabancılar alışverişlerini nakit/peşin yapmaktadır.

İran'a Giriş-Çıkışlarda Yolcu Muafiyetleri:

Seyahatlerde kişi başı taşınabilecek azami döviz tutarı; İran'a havayoluyla gidecek için 10.000 Avro, ülkeden havayoluyla ayrılacak yolcu için 5.000 Avro, kara/demir/deniz yoluyla ülkeden çıkacak içinse 2.000 Avro'dur (veya eşdeğer tutarda diğer dövizdir). (<https://www.cbi.ir/showitem/17825.aspx>)

Yolcu beraberinde gümrükten çıkarılabilecek altın mücevherat miktarı 150 gram, gümüş takımlar ve gümüş hediyelik eşya (silverware or souvenirs) ise (tarihi eser olmaması kaydıyla) azami 3 kg ile sınırlandırılmıştır. (<http://eng.tpo.ir/index.aspx?fkeyid=&siteid=5&pageid=5345>)

Pasaport ve Vize İşlemleri

Diplomatik, Hizmet, Hususi ve Umuma Mahsus Pasaport hamili Türk vatandaşları, İran'a 90 günü aşmayan seyahatlerinde vizeden muaftır.

Resmi Tatiller ve Çalışma Saatleri

-İran'da Perşembe ve Cuma günleri haftasonu tatilidir.

(Kamu kurumları Perşembe ve Cuma günleri, özel şirketler ve bankalar ise yalnızca Cuma günü kapalıdır.)

-Firmaların çalışma saatleri 08.30-13.00 ve 15.00-19.00 arasındır. Bankaların çalışma saatleri Perşembe günü 08.30-12.30 arası, diğer günler 08.30-16.00 arasındır. Kamu kurumları ise 08.00-14.00 saatleri arasında çalışmaktadır.

-İran yeni yılı 21 Mart'ta başlamaktadır. İran'da birçok tatil İslami yıla göredir. Bu durumun istisnası ise 21-24 Martta kutlanan Yeni Yıl (Nevruz)'dur.

(İran resmi tatil günleri: <https://publicholidays.me/iran/>)

Yerel Saat

İran; Türkiye saatinden 1,5 saat ileridedir.

Bazı İran Meslek Kuruluşları & Firma Rehberleri:

- İran Ticaret ve Sanayi Odaları - www.iru.org
- Tahran Ticaret ve Sanayi Odası - <http://www.tccim.ir/english/>
- Tebriz Ticaret ve Sanayi Odası - <http://www.tzccim.ir/>
- İran İthalatçılar Derneği - www.majmavaredat.ir
- İran Gıda Sanayicileri Federasyonu - www.ifif.ir
- Diğer Meslek Kuruluşları- <http://eng.tpo.ir/index.aspx?siteid=5&pageid=2062>
- Yellow Page-İran - <http://iranyellowpages.ir>
- Kompas-İran - <https://ir.kompass.com/>

KAYNAKLAR

1. Ticaret Bakanlığı (www.ticaret.gov.tr)
2. Uludağ İhracatçı Birlikleri (www.uib.org.tr)
3. Trademap (www.trademap.org)

YASAL UYARI; Bu rapor Birliğimiz uzmanları tarafından güvenilir olduğuna inanılan kamuya açık kaynaklardan elde edilen bilgiler kullanılmak suretiyle, sadece bilgilendirme amacıyla hazırlanmıştır. Bu rapor ve içindeki bilgilerin kullanılması nedeniyle doğrudan veya dolaylı olarak oluşacak zararlardan Birliğimiz hiçbir şekilde sorumluluk kabul etmemektedir. Birliğimizin yazılı izni alınmaksızın herhangi bir kişi tarafından, herhangi bir amaçla, kısmen veya tamamen çoğaltılamaz, dağıtılamaz veya yayımlanamaz. Tüm haklarımız saklıdır.